

İmam A'zam Ebû Hanîfe Müsned'i
-Haskefi Rivâyeti-, (Çev. Ali Pekcan)
 Yediveren Yayınları, Konya 2005.

Tarih boyunca İmâm Ebû Hanîfe (v. 150) hakkında lehte ve aleyhte bir çok değerlendirme yapılmış ve özellikle hadis ilmindeki konumu ve hadisle amel konusundaki bazı düşünceleri sebebiyle hadisçiler tarafından yer yer tenkitlere maruz kalmıştır. Bu tenkitlerin bir kısmı insaf ölçülerini aşan ve ilim ahlâkına aykırı değerlendirmelerdir. Mütercimim de ifade ettiği üzere, onun etrafında oluşturulan hadis merkezli suçlamaların, ilmî açıdan hiçbir değeri olmayan tamamen mesnetsiz iddialardan ibaret olduğu konuyu objektif gözle araştıran herkesin tespit edebileceği bir sonuçtur.

Müsnedü Ebî Hanîfe ifadesi bu eserin Ebû Hanîfe'nin bizzat kendisi tarafından telif ve cem' edildiği gibi bir izlenimin doğmasına sebep oluyorsa da durum böyle değildir. Bu rivayetlerin asıllarının bulunduğu eserler, Muhammed eş-Şeybânî'nin (v. 189) Ebû Hanîfe'den yaptığı rivayetlerden oluşan *Kitâbu'l-âsâr*'ı başta olmak üzere İmâm Ebû Yûsuf (v. 182) ve İmâm Muhammed'in diğer kitaplarıdır. Onun *Müsned* adlı eserinin, kendi kaleminden çıkmasa da onun nezih ağzından çıktığında hiçbir şüphe yoktur.

Müsnedü Ebî Hanîfe adında, ihtiva ettikleri hadis sayıları birbirinden farklı on beş civarında müsned türü eser mevcut olup bu eserler birbirinden tamamen bağımsız farklı bilginler tarafından kaleme alınmıştır. Bunların başarılı bir derlemesi Harizmî (v. 655/1257) tarafından *Câmiu'l-mesânid* adıyla yapılmıştır.

Çevirisi sunulan *el-Müsned* adlı eser ise, Hanefî fıkıh bilginlerinden *ed-Dürri'l-muhtâr* müellifi Alâuddin el-Haskefi (v. 1088/1677) tarafından Ebû Hanîfe'nin rivayet ettiği hadisler bir araya getirilerek telif edilmiştir. Safvet es-Sekâ tarafından tertip edilerek 1382/1962 yılında Kahire'de basılan bu *Müsned* 524 hadis ihtiva etmektedir. Haskefi'nin bu eseri, konularına göre tasnif edilmiş olup bir diğer Hanefî âlim Aliyyu'l-Kârî (v. 1014/1605) tarafından *Şerhu Müsnedi Ebî Hanîfe* adıyla da şerh edilmiştir.

Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'inin daha önce yapılmış iki çevirisi daha bulunmaktadır. Mütercimim de ifade ettiği üzere, bu çeviriler çok sayıda teknik yanlış, bilgi, üslup ve çeviri hatası barındırmaktadır. Bu denli hataları içerir biçimde çevirilerin neşri eserin sahibi İmâm Ebû Hanîfe'nin İslâm dünyasındaki saygınlığına uygun düşmemektedir. Ayrıca bu tanıtımın hazırlanması esnasında diğer iki tercümeyle inceleme imkânı bulduk ve neticede birçok eksikliği fark ettik. Bunlar arasında teknik bazı eksiklikler, metinde düşmeler, isim yanlışları, bazı isimlerin zaptının tespitinde hatalar, cümle ve terkiplerin Türkçeye yansıtılmasında eksiklikler, metnin bağlamının yansıtılmaması, bağlaçların ve ilmî istilahlara yerli yerinde kullanılmaması, daha da önemlisi bazı rivayetlerin yanlış anlaşılması/yanlış çevrilmesi gibi hususlar sayılabilir.

Mütercim eseri tekrar çevirmekteki amacını, İmâm Ebû Hanîfe'nin eserini onun şânına yaraşır bir biçimde gündeme tekrar taşımak ve onun sahip olduğu değerleri olduğu gibi gün ışığına çıkarmak olarak dile getirmektedir. Genel manada eserin hazırlanmasındaki gayeyi ise Hz. Peygamber'e nispet edilen ahkâm hadislerini tekrar gündeme getirmek ve Ebû Hanîfe'nin fikhî metodolojisi ile onun hadis ilmindeki yeri ve öneminin kavranmasına yardımcı olmak olarak ifade eder.

Bu gayeye ulaşmak maksadıyla, eserin girişinde konuyla doğrudan ilgili bir makaleye yer verilmiştir. Esasen bu makale, Zekeriyâ Güler tarafından kaleme alınmış ve Kur'an Araştırmaları Vakfı'nca 2003'te Mudanya/Bursa'da düzenlenen "İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe ve Düşünce Sistemi"¹ adlı sempozyumda tebliğ olarak sunulmuş olan "İmâm Ebû Hanîfe'nin Hadis İlminde Zayıf Olduğu İddiasının Tahlili" başlıklı ilmi çalışmadır. Sayın Güler makalesinde Ebû Hanîfe hakkındaki çoğunlukla hadisçiler tarafından ileri sürülen ve cerh ifade eden düşüncelerin arka planında hadisçilerin ona karşı besledikleri hasedin veya hakkında şüyu bulan yanlış nispetler sebebiyle oluşan olumsuz düşüncelerin bulunduğunu tespit etmiştir. Ebû Hanîfe'nin bildiği hadis sayısı konusunda "hadisi *az/kalîlu'l-hadis*" şeklinde geçen ifadenin "*hadis rivayeti az/kalîlü't-tahdis*" şeklinde anlaşılması gerektiği tespiti de önemlidir. İmâm Ebû Hanîfe'nin hadis ve sünnet karşısındaki tutumu konusunda ise onun hem teorik hem de pratik çerçevede sünnete bağlı olduğu, metot olarak Ku'ran'dan sonra sünneti esas aldığı sonucuna varmıştır. Güler'in makalesinin yanı sıra mütercim tarafından eserin başına hadis literatüründe müsnedler ve İmâm Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'i hakkında genel bilgiler içeren ve eserin İslâm literatüründeki konumunu ortaya koyan bir giriş eklenmiştir.

¹ Bu sempozyum sonradan kitap hâlinde de neşredilmiştir (bkz. İbrahim Hatiboğlu (ed.), *İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe ve Düşünce Sistemi -Sempozyum Tebliğ ve Müzâkereleri-*, I-II, Bursa: Kurav Yayınları 2005.

Görebildiğimiz kadarıyla gerek dilbilim, anlambilim ve yorumbilim gerekse fıkıh ve makâsıd konularında geniş müktesebatı olan Dr. Ali Pekcan bu birikimini tercümeğe yansıtmiştir. Tercüme sırasında siyâk ve sibâk göz önüne alınmış, metni saran genel atmosfer ve onu destekleyen bütün faktörler dikkate alınmıştır. Ayrıca metnin görünmeyen öğeleri yansıtılmaya çalışılmış ve hadisin söylendiği fiziki, psikolojik ve sosyolojik ortam dikkate alınmıştır. Klâsik fıkıh usulünün geliştirdiği metodolojiden ve dilin kendi gramatik esaslarından istifade edilmiştir. Meselâ metnin içermediği ancak doğru anlamada ön şart olan iktizâen delâlet gibi delâlet yollarından faydalanılmıştır.

Ayrıca öncelikle Hz. Peygamber'in hadisteki kastının ve konuşmadaki amacının tespitine çalışılmış, bir başka ifadeyle hadisin vürûdunda etkili olan doğrudan faktörler ve konuşma anındaki fiziki şartlar göz önüne alınmıştır. Bağlaçların yerinde ve doğru kullanımlarıyla metnin akıcılığı sağlanmış, öte yandan farklı rivayetlerin kattığı anlam zenginlikleri parantezler yardımıyla metne profesyonel bir şekilde yansıtılmıştır.

Akademik üslup ve zihniyetle hazırlanmış olan bu çevirinin, bundan sonra yapılacak olan diğer hadis tercümelerine örnek teşkil edecek kadar itinalı ve titiz bir çabanın ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca baskısının son derece şık ve estetik olmasının esere nostaljik bir hava kattığını söylemekte fayda vardır.

Çalışmanın sonuna Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'inde geçen hadislerin kısa bir tahriri/kaynak tespiti yapılmıştır. Fihrist nitelikli bu çalışmada doğal olarak sadece Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'inde yer alıp elimizdeki hadis eserlerinde yer almayan bazı rivayetler mevcuttur. Mütercimim de isabetle belirttiği üzere bu *Müsned*'de ve diğer fıkıh literatüründe bulunan hadis ve haberlerin, bütün hadis külliyâtı içerisinde yeri ve değeri konusu yeni araştırmalara ihtiyaç duyan bir meseledir.

Eserin sonunda verilmiş olan kısmi tahrir çalışmasından yola çıkarak şöyle bir mukayese yapmak mümkündür. Ebû Hanîfe'nin *Müsned*'inde yer alan 524 rivayetten 464'ü elimizde mevcut hadis eserlerinde bulunmaktadır. 60 rivayet ise elimizdeki kaynaklarda tespit edilememiştir. Bir oranlama yapıldığında rivayetlerin yaklaşık %90'ının elimizdeki kaynaklarda mevcut olduğu görülür.

Murat ŞİMŞEK

DİB Selçuk Eğitim Merkezi, KONYA